

نقاشی و موعظت

گزیده مقالات و گفت و گوها

به اهتمام: امیر عبدالحسینی، محمدحسن حامدی

www.ketab.ir

نقاشی قهوه خانه گزیده مقالات و گفت وگوها

سرشناسه: همایش نمایشگاه خیالی نگاران (۱۳۸۹، تهران)
عنوان و نام پدیدآور: نقاشی قهوه خانه، گزیده مقالات و گفت وگوها/ به اهتمام
محمد حسن حامدی، امیر عبدالحسینی؛ ویراستار احسان مجیدی تیرداد.
مشخصات نشر: تهران: کتاب آبان، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری: ۲۸۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۲۵-۴۰-۹
وضعیت فهرست نویسی: فینیا
یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۳۵-۲۴۰].
موضوع: نقاشی قهوه خانه ای -- ایران -- کنگره ها
Coffehouse painting -- Iran -- Congresses*
شناسه افزوده: عبدالحسینی، امیر، ۱۳۵۲، گردآورنده
شناسه افزوده: حامدی، محمدحسین، ۱۳۴۹، گردآورنده
رده بندی کنگره: ND۹۸۳
رده بندی دیویی: ۷۵۹/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۰۵۴۹۴

اهتمام: امیر عبدالحسینی، محمد حسن حامدی

ویراستار: احسان مجیدی تیرداد

مدیر هنری: احسان مجیدی تیرداد

صفحه آرایی: امیر عبدالحسینی

لیتوگرافی: جامع هنر

چاپ، صحافی و واژه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۹

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۲۵-۴۰-۹

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

انتشارات کتاب آبان

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخرایی، کوچه فلاحی داریان، پلاک ۲، طبقه همکف، واحد ۱۰، شماره تماس: ۰۲۱-۶۶۴۰۱۴۴۳، دوزنگار: ۰۲۱-۶۶۴۰۱۴۴۳

پست الکترونیکی: info@abanbooks.com • وب سایت: www.abanbooks.com

نقاشی قهوه خانه (گزیده مقالات و گفت و
گوها)

۹۷۸۶۲۲۶۰۲۵۴۰۹
انتشارات کتاب آبان ۶۰۰،۰۰۰ ریال

فهرست

۱۱	..... پیشگف
۱۱	..... مجمع استادان خیالی نگار امیر عبدالحسینی دبیر نمایشگاه خیالی نگاران
۱۷	..... برز می آر پ. شناسانه نقاشی قهوه خانه محمدحسن حامدی مدیر بخش همایش نمایشگاه خیالی نگاران
۲۵	..... آثار ادواری درباره نقاش قهوه خانه
۲۷	..... نمایشگاه نقاش های قهوه خانه کریم امامی
۳۵	..... رزم و بزم در پرده های تاریخی قهوه خانه ای منوچهر کلانتری
۵۷	..... مکتب خیالی نگاری امیرعلی حبیبی
۶۹	..... نقاشی قهوه خانه ای صادق حسن پور
۸۱	..... پیرامون نقاشی قهوه خانه ای گفت و گویا ربوبی
۸۹	..... نقاشی از نوع مردمی گفت و گویا استاد عباس بلوئی
۹۹	..... عاشورا عرصه نگارگری مذهبی ماست گفت و گویا هادی سیف
۱۱۷	..... نقاش قهوه خانه ای گفت و گویا محمد فراهانی
۱۲۷	..... همایش خیالی نگاری
۱۲۹	..... مقایسه تصاویر چاپ سنگی و نقاشی قهوه خانه با تأکید بر تصاویر شاهنامه فردوسی ا.ح. صمدی
۱۴۱	..... امر سفارش در نقاشی قهوه خانه ای داریوش کیارس
۱۵۳	..... این راز پسندیده نعمت لالمنی
۱۶۱	..... یادش به خیر، آن قهوه چپی نقاش خیالی ساز هادی سیف
۱۷۱	..... نقاشی های عامیانه افسانه های پارسی ترجمه: آزاده خاقلی
۱۷۹	..... درباره نقاشی قهوه خانه گفت و گویا محمدعلی بنی اسدی
۱۸۵	..... درباره نقاشی قهوه خانه گفت و گویا کاظم چلیپا
۱۹۱	..... درباره مرمت نقاشی قهوه خانه گفت و گویا جاوید رضانی
۱۹۷	..... درباره نقاشی قهوه خانه گفت و گویا عبدالمجید حسینی راد
۲۰۵	..... درباره نقاشی قهوه خانه گفت و گویا نعمت الله کیکاوسی
	..... خاستگاه و دیگر مسائل نقاشی قهوه خانه میرگردبا مدیریت محمدحسن حامدی و حضور نعمت الله کیکاوسی،
۲۱۱	..... صادق تبریزی، عبدالمجید حسینی راد و فریال سلحشور
۲۳۳	..... تصاویر
۲۷۷	..... نمایه

مجمع استادان خیالی نگار

• امیر عبدالحسینی ادیب‌نمایشگاه خیالی نگاران

یک نقاشی خیالی نگاری- نقاشی قهوه‌خانه‌ای- و نقاشی پشت‌شیشه، بخش مهم و قابل توجهی از هویت و اصالت تاریخ هنر ایران است. اما اکنون زمانی می‌گذرد که این آثار نفیس و ارجمند و پر بهر که در دل مردم جامعه برآمده و بر دل آنها نیز نشسته است- از میان بینندگان شان رخت بر بسته و در گنج مجموعه‌های خصوصی و موزه‌ها پنهان شده است.

دو. در مسیر تاریخی و تطوّر تکاملی هنر، آثار هنری-به‌ویژه هنرهای تجسمی- بعد از عدول و افول از اصول معناگرا و اسطوره‌ای، بار دیگر از بازنمایی دقیق، عین‌به‌عین و ظرافت‌های فنی و پرکار اجرایی فاصله گرفت و به تداعی بصری و القای احساسات، تمایل بیشتری نشان داد. در این روند، تجارب تصویری ذهنی مخاطب را حافظه فرهنگی او در تکمیل اثر هنری دخیل بوده است؛ تخیل، تجربه، عادات و ذهنیتی که می‌تواند بخش‌های حذف شده یا پردازش نشده را بازسازی یا تفسیر و تأویل کند. در این رهگذر، شباهت‌ها جای خود را به احساس شباهت و نسبت‌ها جای خود را به باورپذیری نسبت‌ها و تناسب‌ها می‌دهد و شکست قواعد تصویری اولین پدیده حاصل از این تئوری و بازتعریف اثر هنری است.

سه. نقاشی قهوه‌خانه‌ای در عبور از این فرضیات شکل می‌گیرد و در میانه سنت گذشته و معنای تازه به‌بارنشته شیوهٔ روایت‌گری خود را حفظ می‌کند. نقاشان قهوه‌خانه‌ای چندان به اصول واقع‌گرایی اهمیت نمی‌دهند. آنها؛ تناسب، ابعاد و جزئیات موضوع را به اقتضای داستان نقاشی می‌کنند و از تشابهات شکلی در ظاهر چهره و اندام اشخاص، که او را گاهی مجبور به نوشتن نام و شرح حالی مختصر کند، واهمه‌ای ندارند. در چیدمان و اصول ترکیب‌بندی، به مکاتب و آموزش‌های کلاسیک تنهایی نمی‌کنند و عناصر تصویری را متأثر از ترتیب و توالی قصه و خواسته و تمایل مخاطب نقاشی - به قول پژوهشگران، خیالی‌نگاری و به قول خودشان، غلط‌سازی - می‌کنند.

چهار نقاشی قهوه‌خانه‌ای، شیوه‌ای از نقاشی است که در مقابل هنر درباری و هنر شبه‌روشن‌گر در دوران تحول اجتماعی، ساده و صادقانه داعیهٔ مردمی بودن دارد و شاید از همین جهت است که نامش را از نهاد اجتماعی مردمی - قهوه‌خانه - وام می‌گیرد. به بیان دیگر، همان‌بینی هنری این شیوه منسوب به نهادی است که از بدو ورود به جامعهٔ ایرانی، پایگاه و سازگارهای اجتماعی و اخلاقی خاصی پیدا کرده و مظهر هم‌دلی‌ها و هم‌نشینی طبقات مختلف و البته مرام‌های مردمی بوده است. قهوه‌خانه، محلی است که در کنار استراحت و مرادفات شغلی، با انکابه جاذبهٔ حضور نقال‌ها، پرده‌خوان‌ها، معرکه‌گیرها و... به نیازهای دیگری همچون دسترسی به اخبار، روحیات پهلوانی، آموزه‌های ملی، مذهبی و اشاعهٔ هنجارها و فرهنگ‌نگاری پاسخ می‌دهد. این همان مواردی است که با شرح قصه‌های مذهبی و حماسی در پرده‌های نقاشی قهوه‌خانه‌ای به وفور یافت می‌شود و محل عرضه و نمایش خود را همچنان در همین اماکن عمومی و مردمی جستجو می‌کند.

پنج. تابستان سال ۱۳۸۷ بود که نمایشگاه استادان بزرگ نستعلیق به دبیری

اینجانب در موزه هنرهای معاصر تهران برگزار شد. در این رویداد با جمعی از مجموعه‌داران بخش خصوصی آشنا و هم‌نشین شدم و آثاری از بزرگان و قدمای خوشنویسی را برای آن نمایشگاه به امانت گرفتم. در همین دید و بازدیدها بود که بخش قابل توجه و کمتر دیده شده‌ای از آثار نقاشی قهوه‌خانه‌ای توجه مرا معطوف جلوه‌گری خود کرد و ایده برپایی نمایشگاهی از آثار نقاشی قهوه‌خانه و نقاشی پشت‌شیشه شکل گرفت. این آقبال دکتر محمود شالویی مدیرکل وقت هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سنگ بنای برگزاری نمایشگاه بود و گام‌های نخستین برگزاری این رویداد برداشته شد. پس از آن، مجموعه‌داران و هنردوستان به یاری آمدند و آثاری هم از گنجینه موزه هنرهای معاصر تهران، موزه هنرهای زیبای سعدآباد، فرهنگسرای نیاوران و پژوهشکده میراث فرهنگی برون آمد تا نمایشگاهی جامع و کامل شکل بگیرد. در نظر بود برای مشارکت بیشتر و حاشیه‌رهمه‌آنانی که در عرصه نقاشی قهوه‌خانه کار و تلاش کرده‌اند، آثاری هم از مجموعه‌های ولتی دیگر و آثاری که در سایر مجموعه‌های خصوصی در شهرهای شیراز، اصفهان، تبریز و جده بود، به تناسب نمایشگاه انتخاب و برای تکمیل این رویداد بزرگ به موزه منتقل شد. اما به دلیل سختی‌های موجود در نقل و انتقال و عدم آگاهی و همکاری برخی از متولیان در بخش دولتی، این امر میسر نشد. از طرفی هم بعد از جمع‌آوری آثار، تعداد کارها بیس از ظرفیت فضای نمایشگاهی موزه هنرهای معاصر بود و از میان آنها انتخاب به‌گزینی صورت می‌گرفت؛ و همین موضوع من را از پیگیری بیشتر برای جمع‌آوری آثار دیگر منصرف کرد.

پس از بازدید آثار و براساس مشاوره با متخصصان و صاحب‌نظران، آثار مورد نظر شناسایی و جمع‌آوری شد و شورای هنری متشکل از استادان صادق تبریزی، هادی سیف، عبدالمجید حسینی‌راد، علی رحیمی، نعمت‌الله کیکاووسی، یعقوب امدادیان و محمدحسن حامدی که همگی از کارشناسان و پژوهشگران این عرصه هنری بوده و هستند از میان آثار جمع‌آوری شده، آثار مورد نظر را براساس شاخصه‌های اصالت اثر، ارزش هنری، دوره تاریخی، اهمیت نمایش و ارزش پژوهشی آن انتخاب کردند.